

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש
והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

339 פ"ק ע"ב א"א ת"ש ט"ו ח' א"י י"ן 339
לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,
ניתן לקבל את העלון במייל etayba1@gmail.com

הנושא: פירושים מספר נחלת שדה תנאים ואמוראים חלק ב'

והנה מציינו בברכות (יח): כאשר האמורא הקדוש שמואל הלך לבית הקברות כדי לברר אצל אביו שנפטר היכן החביא את כספם של היתומים, "אדהכי חזייה ללוי דיתיב אבראי (כלומר יושב מחוץ למתיבתא דרקיעא), אמר ליה: אמאי יתבת אבראי מאי טעמא לא סלקת (מדוע אינך נכנס ללמוד במתיבתא דרקיעא)? אמר ליה: דאמרי לי, כל כי הנך שני דלא סליקת למתיבתא דרבי אפס ואחלישתיה לדעתיה, לא מעיילינן לך למתיבתא דרקיעא. ע"כ.

הרי לנו כי מי שנמנע מלהיכנס לשמוע שיעור תורה, גם אם הסיבה היא מוצדקת, הוא נענש שגם במתיבתא דרקיעא הוא יצטרך להמתין בחוץ.

ויש לומר, כי אותן נשמות מהעולם העליון שבאות לשמוע את שיעור התורה כאן בעולם הזה, רואים כי פלוני אלמוני נמנע מלהיכנס, לכן אחר פטירתו הם המונעים ממנו להיכנס למתיבתא דרקיעא, מידה כנגד מידה.

כמו כן, המשנה באבות (פ"ו מ"ב) אומרת: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ בֶּן לֵוִי: בְּכָל יוֹם יוֹם בֵּית קוֹל יוֹצֵאת מִהָר חוֹרֵב וּמִכְרֹזֹת וְאוֹמְרֶת, אוֹי לָהֶם לְבָרִיּוֹת מְעֻלְבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה שֶׁפָּל מִי שְׁאִינוֹ עוֹסֵק בְּתוֹרָה וְנִקְרָא נְזוּף. כמו כן מוסיף הזוה"ק (פרשת נשא דף קכו.) שבכל יום יוצאת בת קול ומכרזת: "שובו בנים שובבים".

ולכאורה מה תועלת יש בהכרזה אם כלל לא שומעים אותה? אלא כותב בספר חרדים (פרק ע"ג): "זוהו שלפעמים מתעורר באדם רוח טהרה מקול הקורא לאוזן נשמתו, ומכל מקום לא יזכה לזה רק השומע קול החכם המוכיח, והיינו דכתיב "והיה אם שמוע - תשמע", כלומר אם תשמע למוכיח באוזן בשר, תזכה לשמוע באוזן הלב כרוז מלכו של עולם".

כלומר, מגלה לנו בעל החרדים כי הבת קול נשמעת לנשמתו של האדם, וזאת בעת ששומע את הרב המוכיח, ולדרכינו יש לומר, מכיון שמשותפות נשמות מהעולם העליון בשיעור, והן שומעות את הכרוזים ומתעוררות מזה, משפיעות בזה גם על שאר האנשים שנמצאים שם, על אף שאינם יכולים לשמוע, שיתעוררו ויחזרו בתשובה על ידי שמיעת הבת קול.

עתה נחזור ונבאר בענייניו של רב הונא, כאשר היה מסיים את ישיבתו היו קמים החכמים והיה עולה אבק עד לרום רקיע, רומז בזה, על הנשמות מהעולם העליון שהיו באות להשתתף בשיעור וכשהיה מסיים היו עולות חזרה למקומם בשמים.

א. הנשמות הבאות לשמוע דברי תורה בעולם הזה:

הגמרא בכתובות (קו.) מביאה בענין רב הונא שהיה ראש ישיבה בבבל, והיו לו שמונה מאות תלמידים, ומחמת ריבוי התלמידים: "רב הונא הוה דריש בתליסר אמוראי", שמסר את שיעורי התורה שלו באמצעות שלשה עשר מתורגמנים, שהיו מתחלקים למסור את השיעור לכל קבוצות התלמידים.

ומביאה הגמרא על כך דבר פלא: "כי הוו קיימי רבנן ממתיתבתא דרב הונא ונפצי גלימייהו, הוה סליק אבקא וכסי ליה ליומא, ואמרי במערבא, קמו ליה ממתיתבתא דרב הונא בבלא". פירוש, שנהגו התלמידים בשעת השיעור לשבת על בגדיהם שפרשו על הארץ, ואחרי שסיים רב הונא את השיעור קמו התלמידים ממקומם, וניערו את בגדיהם מן האבק שדבק בהם בשעה שישבו עליהם על הארץ, ועלה האבק עד לשמים וכיסה את אור השמש, והיה ניכר הדבר לבני ארץ ישראל מרחוק שאמרו: עתה קמו להם התלמידים מישיבתו של רב הונא בבבל.

יש לבאר עניין ישיבתו של רב הונא, וזאת על פי מה שכתב בספה"ק קהלת משה (להרה"ק רבי משה אליקים מקוז'ניץ ז"ע פרשת ויקרא), הרה"ק רבי זושא מאניפולי ז"ע השתתף פעם בשיעור תורה שמסר אביו המגיד מקוז'ניץ ז"ע ובאמצע השיעור רבי זושא נפל על פניו וכששאלוהו על כך השיב וד": מחמת שראה איך שפמליא של מעלה כולם באו לשיעור של הרב המגיד לשמוע דבריו הקדושים, ומגודל הפחד והאימה משכינת כבודו יתברך ומפמליא דיליה, לזאת נפל על פניו.

ועוד כתב (שם ליקוטים): פעם אחת היה הה"צ הקדוש מו"ה זישע זצלה"ה עומד בבית הכנסת בשעה שכבוד הרה"ק אאמו"ר זצלה"ה דרש ואמר השיעור שלו כדרכו בקודש ובשמעו דיבוריו הקדושים נפל הרב מ' זישע זצלה"ה על פניו ובכה בכיה גדולה. ובסיום כבוד אאמו"ר זצלה"ה השיעור שאלוהו מה זה שבכה כ"כ למאוד, והשיב הרב הצדיק זצלה"ה כי בעת החל הרב המגיד לומר השיעור באו כל פמליא של מעלה להקשיב דבריו הקדושים, וכי האיך ביכולת להתאפק אז בראות כל פמליא של מעלה עומדים ולא נשוב, הנה כעת הגיע העת והעונה להתוודות כראוי ולשוב בתשובה שלימה לזאת בכיתי ונפלתי על פני. ע"כ.

ומתבאר, כי כאשר החכם מוסר שיעור תורה, לא רק הישועים בשיעור משתתפים בו אלא פמליה של מעלה נשמות ומלאכים הקשורים לשרוש נשמתו של הנפטר, באים להשתתף ולשמוע את השיעור.

ג. במעלת תוכו כברו:

הגמרא בברכות (כח.) מביאה: "שהיה רבן גמליאל מכריז ואומר: כל תלמיד שאין תוכו כברו לא יכנס לבית המדרש".

וצריך ביאור מדוע מנע רבן גמליאל להכניס את כל הרוצה לבוא וללמוד ורק מי שתוכו כברו יכנס?

יש לפרש על פי מה שכתב בספ"ק אהלי שם (פרשת בראשית), שבתחילה מדייק למה אמר "תוכו כברו"? ומצא בזה רמז, כי המילה "תוכו" האותיות הפנימיות שלה היא כ"ו, ואילו "כברו" האותיות החיצוניות שלה הן כ"ו, לרמז על שם הו"ה בפנים ובחוץ.

ומוסיף ואומר, כי אם תספור ותמנה מתחילת התורה מה המילה השש מאות שהיא בגימטריא "סתר", תמצאנה בספר בראשית פרק ב' פסוק י"ט והוא שם הו"ה ברוך הוא. לרמז שאדם צריך להיות "תוכו כברו".

ומסיים, כי מי שלומד רק לשם שמים, ו"תוכו כברו" זוכה להיות אחוז במקור הברכות, והסימן לדבר כי "כברו" אותיות "ברוך", "תוכו" ת"ו בגימטריא אתה, ונשאר כ"ו שם הו"ה רומז ל"ברוך אתה הו"ה", ולכן אי אפשר לקלוט.

והנה כידוע המזיקים מנסים להתגרות בלומדי התורה, כדברי הגמרא בברכות (ו.) והני ברכי דרבנן דשלהי - מינייהו הוי, הני מאני דרבנן דבלו - מחופיא דידהו. לכן ביקש רבן גמליאל כי רק מי שתוכו כברו ואחוז במקור הברכות, ואין המזיקים יכולים לפגוע בו, הוא יכנס לבית המדרש.

ג. מעלת אצבעותיו של רבינו הקדוש:

ריש לקיש ורבי יוחנן העידו על עצמם: "לא זכינן לאורייתא אלא בגין דחמינן אצבעתיה דרבי", לא זכינן לתורה אלא בגלל שראינו את אצבעותיו של רבי (ירושלמי ביצה פ"ה ה"ב). וצריך להבין, מה ענין אצבעותיו של רבי לגדלות בתורה?

כתב הגאון ר' שם טוב גאגין ע"ה בספרו כתר שם טוב (ח"א עמוד מ"ח): בארץ ישראל מנהגם בכך כשבאים לכסות עיניהם בשעת קריאת פרשת 'שמע ישראל', מכסים ביד ימינם באופן זה, וזקפים ה' אצבעות היינו 'אצבע' 'אמה' 'קמיצה' דוגמת השין, וכופפין 'הגודל' 'הזרת', וכשכופפים הגודל יהיה דומה לאות דל"ת. וכן הזרת דומה בכפיתו ליו"ד. ובין החמשה אצבעות יוצא מהם שם ש"ד"י ע"כ.

ומצינו במסכת ברכות (יג:) על רבינו הקדוש: תנו רבנן שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד זו קריאת שמע של רבי יהודה הנשיא. אמר ליה רב לרבי חייא: לא חזינא ליה לרבי דמקבל עליה מלכות שמים. אמר ליה: בר פחת, בשעה שמעביר ידיו על פניו מקבל עליו עול מלכות שמים. ע"כ. הרי לנו כי רבינו הקדוש היה מניח ידיו על עיניו בעת קריאת שמע, ויש להוסיף ולומר, שהיה מניח ידיו בצורת שם הקדוש ש"ד"י.

עוד מצינו, מי שהוא שומר בריתו זוכה לשם ש"ד"י, וכמובא במדרש תנחומא (פרשת תזריע סימן ה') שהחתיים באדם שם ש"ד"י, הש"י"ן באף והדל"ת ביד והי"ד במקום המילה. עיי"ש. ובתיקוני הזהר (תיקון כ"ב דף סו.) מובא, כי כל השומר ברית, שם הו"ה חקוק בו מלאו ושם ש"ד"י מלבד.

ועל רבי יהודה הנשיא נאמר כי זכה לתואר "הקדוש" כיון שלעולם לא הוריד ידו תחת אבנטו (שבת קיח:), נמצא כי שמר על בריתו, והאיר בו שם ש"ד"י, לכן כשהיה מניח ידו על עיניו בצורת שם ש"ד"י, היה שם ש"ד"י מוריד דרך אצבעותיו והמתבונן בהם היה מגיע לידי השגה.

בענין ימי השובבים:

החיד"א הקדוש בספרו יוסף חקק גם בפרשת שמות יום ראשון וגם בפרשת בשלח יום שני, מזכיר את ענין השובבים שיש בהם תועלת גדולה לתקן בהם חטאת נעורים.

וכתב האר"י הקדוש בשער רוח הקודש תיקון כ"ז: ענין השובבים הנודעים. ר"ל שיש מנהג קדום בכל ישראל להתענות מ' יום רצופים, שיש מן יום הראשון של פר' שמות עד פר' תרומה. וקצת מן תצוה. ונתנו סימן בהם שובו בנין שובבים ר"ת 'שמות' 'ארא

ב'א' בשלח 'תרו' משפטים. והנה עיקר התענית בהם במ' ימים אלו לא נתקנו אלא על עון הקרי. וימים אלו מסוגלים להתענות בהם על הקרי יותר מכל ימות השנה. וטעם הדבר יתבאר לך ממה שביארנו בענין גלות מצרים בחומר ובלבנים מה ענינו. ושם נתבאר כי אותם שנשתעבדו בגלות מצרים. היו אותם הניצוצות של הנשמות שיצאו מאדה"ר באותם ק"ל שנה שפירש מן אשתו והיה מוליד שדין ורוחין ע"י טיפות קרי. וכל אלו נתקנו בגלות מצרים ההוא. ולכן בזמן הפרשיות אלו יש בהם סגולה לקבל תשובת האדם המתענה בהם על עון הקרי. ולכן הם מתחילים מן פ' שמות. מפני שאז בפ' ההיא היה התחלת השעבוד. ומסתיימים בפ' משפטים. לטעם שנתבאר שם. ג"כ בענין סמיכות כי תקנה עבד עברי אל מתן תורה. כי אז נגמרו אותם הניצוצות להתקן. בענין כי תקנה עבד עברי (שמות כ"א) וע"ש.

אולם פעם היו להם כוחות אבל היום אנחנו בדור חלש, ולכן מרן הרב עובדיה יוסף ע"ה היה תמיד חוזר ואומר ביביע אומר (ח"ב אר"ח סימן כ"ח), כי עיקר התיקון הוא לא צומות אלא ריבוי בלימוד התורה. כמו"כ מקובל בשם קדוש ישראל הסטייפלר זצ"ל ש"סדר א"י אחד בכלל או בישיבה, שווה כמו עשרות צומות ותעניות. גם הגאון המשנה ברורה (סימן תקעא) כתב, שכשאדם רוצה להתנדב תענית, טוב יותר שיקבל עליו תענית מן הדיבור ממה שיקבל עליו תענית מן האכילה.

וכך כתב בספר "אוהב ישראל" (פרשת ויחי): "ועיקר התשובה הוא ע"י תורה ותפלה וצדקה. כל אחד ואחד לפי יכולתו, ובפרט בלימוד תורה שבע"פ ולברר הלכה בליבון ובידור יפה בזה הוא מקבץ חלקי הטוב והניצוצין קדישין ומברר אותן מתוך הקליפות להוציא בולעם מפייהם. בסוד חיל בלע ויקיאנו (איוב כ, טו) וזהו עיקר התיקון של פגם הברית. כי לימוד תורה שבע"פ כוונת הלב וביראת שמו ית' הנכבד והנורא".

וכתב בספר שם משמואל (ויחי תרפ"א) "וממוצא הדברים הנה ימי השובבים ת"ת הם זמן התיקון לחטא הידוע, ויש שמתענים ועושין סיגופים, מוטב שיאמר כל אחד לנפשו מוטב להשתעבד בביתה של תורה ולצמצם את כל מעשיו ותהלוכותיו שיהיו בדרך התורה ולא להשתעבד לתעניות וסיגופים, כמו שהגיד כ"ק זקני האדמ"ר הגדול זצלה"ה מקאצק שההילוך בדרך התורה הוא הגדול שבסיגופים לגוף, עכ"ד, ומובן שהאיש השם שכמו להשתעבד לתורה, הן ביגיעת הלימוד והן בצמצום תהלוכות מעשיו עפ"י דרכי התורה, מועיל יותר מכל סיגופי הגוף".

מי שהוא שומר בריתו זוכה כי שם ש"ד"י חקוק על גופו, וכמובא במדרש תנחומא (פרשת תזריע סימן ה') שהחתיים באדם שם ש"ד"י, הש"י"ן באף והדל"ת ביד והי"ד במקום המילה. עיי"ש. ושם הזה הוא שמירה מן המזיקים ומשחיתים. וכמו שמטעם הזה נכתב על המזוזה כדי שיהיו לישראל שמירה מן המזיקין, ורמז ראשי תיבות: שומר דלתות ישראל. נמצא שהשומר על הברית השם ש"ד"י שלם בגופו והוא שמור מן המזיקין, אולם אם לא שומר מסתלקת ממנו האות י' ונעשה ש"ד.

ויש להוסיף בזה, בספר ייטב פנים (תוכחת מוסר אות י"א) כתב בטעם המנהג שנתפשט בכל תפוצות ישראל להוציא ספר תורה קודם כל נדרי, דהנה מבואר בתיקון כ"ב דף סו.) כל השומר ברית יש עליו, שם הו"ה מלאו ושם ש"ד"י מלבד. והנה השמות הו"ה וש"ד"י עולה ש"מ, ולכן מוציאין ספר תורה לפני כל נדרי, כי ספ"ר עולה בגימטריא ש"מ לתקן הפגם בשמות אלו השורה מלאו ומלבר, העולה ש"מ כמנין ספ"ר וזהו (ויק"ר לב, ח) שלא שינו את שמם, שהיו שומרי ברית ולא פגמו בשני שמות אלו העולה ש"מ, עכ"ד.

על פי זה יש לומר כי לכן נקרא "הבעל שם טוב" כן, כי ש"ם בגימטריא הו"ה ש"ד"י, ו"טוב" אין טוב אלא תורה, בא הבעל שם טוב ללמדנו כי עיקר תיקון הברית הוא על ידי ריבוי בלימוד התורה הקדושה. ואין צורך בתעניות וסיגופים בדור החלש שלנו.

וזהו "סור מרע ועשה טוב". תסור מהרע - תעזוב את הרע, אבל לא צריך תעניות וסיגופים, אלא "ועשה טוב" אין טוב אלא תורה, תרבה בלימוד התורה.

רבי יוסף הלוי רוטנברג כותב בספרו בני שלשים, שכידוע שבספירת העומר לא מכוונים כמו שכתב הרש"ש הקדוש זת"ב, שאין לכיין כלל בשום כונה חוץ מכוונת המשכת המוחין שבסדר העומר ותו לא, מפני פחד הקלי' שלא יתאחזו כנודע. ורק צדיקים גדולים מותר להם לעשות כוונות בספירה, וגם הם מעטים שבמעטים. לעומת זאת בימי השובבים כולם צריכים לכוין כוונות. והרמז לדבר, כי צדיקים נקראים כוכבים שהם מזכים את הרבים. ואומר הפסוק: "מונה מספר לכוכבים" בספירת העומר שאתה מונה מספרים, "לכוכבים" רק לצדיקים בלבד מותר לכוין. אבל "לכולם שמות יקרא" שמחומש שמות מותר לכולם כבר לכוין ולעשות יחודים. גם האנשים הפשוטים.